

УДК 342.9

Є. Є. Бамбізов

ІНФОРМАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ: ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Постановка проблеми. Сучасна держава здійснює значний масив функцій, зміст яких є надзвичайно різноаспектним, обумовленим її призначенням, історичними умовами й об'єктивними закономірностями існування та розвитку суспільства.

Стратегічне значення та роль інформації в ХХІ сторіччі сприяє переосмисленню такої функції, як інформаційна. Адже від її ефективної реалізації залежить ефективність виконання покладених на ці органи основних завдань.

Попри, здавалось би, допоміжний характер інформаційної функції, діяльність державних органів так чи інакше пов'язана зі збиранням, зберіганням, використанням і поширенням інформації.

Однак здебільшого цей аспект діяльності державних органів не знаходить адекватного розгляду серед науковців. Отже, недостатнім порівняно з потребами українського суспільства видається вивчення інформаційної функції державних податкових органів України, що й зумовило актуальність обрання теми цієї наукової статті.

Метою написання наукової статті є теоретико-методологічне дослідження стану та перспектив реалізації інформаційної функції державних податкових органів України.

Задля цього автором поставлені такі завдання:

- проаналізувати доктринальні підходи щодо визначення поняття «функції держави» та «функції державного органу»;
- визначити співвідношення зазначених категорій;
- надати авторське визначення поняття «інформаційна функція податкових органів»;
- окреслити основні напрями реалізації інформаційної функції податкових органів України.

Серед вітчизняних та зарубіжних дослідників, які окреслювали різні аспекти інформаційної проблематики в діяльності вітчизняних податкових органів, відомі І. Бабін, С. Дуканов, Є. Збінський, І. Кучеров, М. Костенко, О. Мандзюк, В. Політило, К. Проскура, О. Тімарцев, О. Шевчук, К. Юсупов тощо.

Зважаючи на міждисциплінарний характер порушеної проблематики, не менш вагомими для розкриття теми цієї наукової статті є праці фахівців теорії держави та права С. Алексєєва, С. Гусарєва, М. Козюбри, А. Колодія, В. Копейчикова, Л. Луць, Н. Оніщенко, П. Рабіновича, а також фахівців інформаційного права, серед яких В. Баскаков, В. Гавловський, М. Гуцалюк, М. Дімчогло, В. Залізняк, Б. Кормич, В. Ліпкан, О. Логінов, Ю. Максименко, А. Марущак, П. Матвієнко, Л. Рудник, О. Стоєцький, А. Тунік, К. Татарникова, О. Тихомиров, В. Цимбалюк, Л. Харченко, К. Череповський, М. Швець, Т. Шевцова, О. Шепета, О. Чуприна.

Особливе місце серед наукових розвідок у сучасній юридичній доктрині займають монографічні дослідження серії ORDO ORDINANS, започаткованої представниками української наукової школи інформаційного права доктора юридичних наук В.А. Ліпкана [1–6].

Уперше термін «функція» було введено в науковий обіг німецьким ученим Г. Лейбніцем ще у XVII – XVIII ст. ст. для означення залежності одних процесів або їх змін від інших (у математиці розуміється як залежність однієї величини від інших) [7, с. 1300].

Нині ж ця категорія є важливою одиницею поняттєво-категоріального апарату юридичної науки. Однак і дотепер відсутнє її уніфіковане визначення серед науковців, оскільки «це поняття є складним, багатограним та різноплановим, що не дає можливості викласти його у відносно короткому формулюванні, зумовлює плюралізм підходів учених до інтерпретації функцій держави та доцільність їх подальшого осмислення в контексті сучасних перетворень держави і суспільства» [8, с. 23].

Здебільшого в загальнотеоретичних розвідках під поняттям «функції держави» розуміють основні напрями діяльності, у яких знаходять своє втілення сутність і соціальна спрямованість, завдання й цілі держави [9, с. 65] чи основні напрями діяльності з вирішення завдань, що стоять перед державою на різних етапах розвитку, за допомогою спеціальних форм і методів їх реалізації [10, с. 222].

Близькою нашому баченню є позиція А.П. Глебова: «Функція держави припускає єдність таких чотирьох елементів: а) об'єкт (вид суспільних відносин: виробничих, ідеологічних, міжкласових тощо); б) соціальне призначення держави певного історичного типу в регулюванні цієї групи відносин; в) практична діяльність держави (з реалізації свого призначення); г) кінцева мета (на досягнення якої спрямована регулююча діяльність держави в рамках цього виду відносин)» [11, с. 102–104].

Отже, у функціях держави відображається призначення держави, цілі та завдання здійснення державної влади.

«Функції держави постійно розвиваються під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Одні функції виникають, другі змінюються, треті зникають. Такими факторами можуть бути радикальні соціальні зміни в суспільстві; зміни типу, форми держави; сутність держави і її соціальне призначення; особливості завдань і цілей, які стоять перед державою на тому чи іншому етапі її розвитку; національні моменти – мова, культура, традиції, самобутність населення, взаємовідносини етносів, які проживають на території країни; науково-технічний, інтелектуальний розвиток всієї цивілізації; процеси інформатизації суспільства, створення загальнопланетарного інформаційного простору; екологічний фактор; інтеграція світової економіки; міжнародна обстановка та ін.» [12, с. 56].

Поряд із категорією «функції держави» дослідники доволі активно застосовують й категорії «функції державного органу» та «функції окремих гілок влади». Попри логічний взаємозв'язок цих категорій, що виявляється в тому, що трансформації функцій держави обумовлюють певну трансформацію функцій органів держави, вони не є взаємозамінними, адже кожен орган державної влади (державний орган) як елемент цілісної системи органів держави (апарату держави) відіграє

в ній специфічну роль, тобто має спеціальне призначення. Однак функції окремих органів мають різний ступінь взаємозв'язку з функціями держави. Зокрема, деякі органи мають вагомий вплив на реалізацію багатьох функцій держави, інші – менший.

Так, Державна фіскальна служба України (далі – ДФС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом міністрів України через міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – єдиний внесок), державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску [13]. Відповідно до свого основного функціонального призначення ДФС України її функції мають дещо обмежений характер, однак залежно від того, наскільки ефективно реалізовує свої функції ця інституція, обумовлюється ефективно забезпечені важливі сфери суспільства та держави.

Відсутність усталених теоретико-методологічних знань щодо поняттєво-категоріального апарату в цій сфері, а також плюралізм доктринальних класифікацій функцій на певні види сприяють неоднозначному баченню інформаційної функції в системі функцій держави.

Тенденція виокремлення цієї функції як самостійної виявилась лише недавно. Так, О.Ф. Скакун [14, с. 144] поряд із законодавчою, виконавчою, судовою, правоохоронною виокремлює й інформаційну на основі такого критерію, як «засоби її діяльності», та за сферами (об'єктами) разом із політичною, економічною, екологічною, культурною тощо.

В.Ф. Погорілко зауважує, що інформаційна функція є основною функцією держави [15, с. 78].

Попри появу ґрунтовних зарубіжних монографічних праць у цій сфері [16; 17], у вітчизняній юридичній доктрині відсутні адекватні наукові доробки щодо історії виникнення, сутності, змісту, суб'єктно-об'єктного складу, форм та методів її здійснення, а також механізму її реалізації. Більше того, нині спостерігається плюралізм наукових підходів навіть щодо назви цієї функції, як-от «інформаційна функція держави» (А. Васеніна, В. Погорілко, О. Скакун), «інформаційно-комунікативна функція держави» (І. Нікодімов), «комунікативна функція держави» (О. Лощихін), «функція інформаційної безпеки» (Ю. Максименко, О. Тихомиров).

Однак забезпечення реалізації інформаційної функції здійснюється цілою низкою як загальної, так й спеціальної компетенцій.

Серед загальних суб'єктів реалізації інформаційної функції держави слід виокремити такі, як Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, міністерства, інші центральні та місцеві органи державної виконавчої влади, органи судової влади тощо.

Суб'єктами спеціальної компетенції реалізації інформаційної функції є Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Національна рада України з питань захисту суспільної моралі, Рада Національної безпеки й оборони

України, Міністерство транспорту та зв'язку України, Служба безпеки України, Державний комітет архівів, Державний комітет статистики, Державний комітет телебачення і радіомовлення України тощо.

Так, залежно від конкретного виду інформаційних відносин, на які здійснюється управлінський вплив, державні органи поділяються на:

1) органи, які здійснюють загальне управління інформаційною сферою та реалізують державну інформаційну політику (Державний комітет телебачення і радіомовлення України):

2) органи, що формують і забезпечують реалізацію державної мовної політики у сфері захисту суспільної моралі (Міністерство культури і туризму);

3) органи, які здійснюють управління в галузі одержання та зберігання інформації (Державний комітет архівів, Державний комітет статистики);

4) органи, що здійснюють моніторинг та аналіз окремих видів інформації (Державний комітет фінансового моніторингу) [18, с. 114].

Діяльність ДФС України також має яскраво виражений інформаційний характер. Інформаційна функція ДФС України виявляється в таких напрямках, як:

1) збір податкової інформації:

а) від платників податків та податкових агентів, зокрема інформація:

– що міститься в податкових деклараціях, розрахунках, звітах про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації, інших звітних документах;

– що міститься у наданих великими платниками податків в електронній формі копіях документів з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування (податкових зобов'язань), первинних документах, які ведуться в електронній формі, реєстрах бухгалтерського обліку, фінансовій звітності, інших документах, пов'язаних з обчисленням та сплатою податків і зборів;

– про фінансово-господарські операції платників податків;

– про застосування реєстраторів розрахункових операцій;

б) від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та Національного банку України, зокрема інформація:

– про об'єкти оподаткування, що надаються та/або реєструються такими органами;

– про результати здійснення державного контролю за господарською діяльністю платника податків;

– що міститься у звітних документах (крім персоніфікованої статистичної інформації), які подаються платником податків органам виконавчої влади та/або органам місцевого самоврядування;

– про встановлені органами місцевого самоврядування ставки місцевих податків, зборів та надані такими органами податкові пільги;

– про дозволи, ліцензії, патенти, свідоцтва на право провадження окремих видів діяльності, яка повинна містити, зокрема: найменування платника податків, якому видані такі дозволи, ліцензії, патенти; податковий номер або реєстраційний номер облікової картки фізичної особи; вид дозвільного документа; вид діяльності, на провадження якої видано дозвільний документ; дату видачі дозвільного доку-

мента; строк дії дозвільного документа, інформацію про припинення (зупинення) дії дозвільного документа із зазначенням підстав такого припинення (зупинення); сплату належних платежів за видачу дозвільного документа; перелік місць провадження діяльності, на яку видано дозвільний документ;

– про експортні та імпорتنі операції платників податків;

в) від банків, інших фінансових установ – інформація про наявність і рух коштів на рахунках платника податків;

г) від органів влади інших держав, міжнародних організацій або нерезидентів;

д) за результатами податкового контролю;

2) оброблення та використання податкової інформації;

3) охорона та захист податкової інформації;

4) інформаційний обмін між ДФС України та іншими органами державної влади тощо.

Отже, інформаційна функція податкових органів держави – це діяльність податкових органів зі створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту податкової інформації, необхідної для виконання ними покладених на них завдань.

Література

1. Шепета О.В. Адміністративно-правові засади технічного захисту інформації : [монографія] / О.В. Шепета. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2012. – 296 с.
2. Ліпкан В.А. Систематизація інформаційного законодавства України : [монографія]. / В.А. Ліпкан, В.А. Залізняк ; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К., 2012. – 304 с.
3. Ліпкан В.А. Консолідація інформаційного законодавства України : [монографія] / В.А. Ліпкан, М.І. Дімчогло / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2014. – 416 с.
4. Ліпкан В.А. Інкорпорація інформаційного законодавства України : [монографія] / В.А. Ліпкан, К.П. Череповський / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2014. – 408 с.
5. Ліпкан В.А. Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом в Україні : [монографія] / В.А. Ліпкан, В.Ю. Баскаков / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2013. – 344 с.
6. Ліпкан В.А. Правовий режим податкової інформації в Україні : [монографія] / В.А. Ліпкан, О.В. Шепета, О.А. Мандзюк / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2015. – 404 с.
7. Борисов А.Ю. Государственная политика в области информационной безопасности на современном этапе : дис. ... канд. полит. наук : спец. 23.00.02 / А.Ю. Борисов – М., 2006. – 166 с.
8. Тихомиров О.О. Забезпечення інформаційної безпеки як функція сучасної держави : [моногр.] / О.О. Тихомиров; заг. ред. Р.А. Калюжний. – Центр навч.-наук. та наук.-практ. вид. НА СБ України, 2014. – 196 с.
9. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / [заг. ред. В.В. Копейчиков]. – К. : Юрінформ, 1995. – 192 с.
10. Оксамытный В.В. Теория государства и права : [учебник для студ. высших учеб. завед.] / В.В. Оксамытный. – М. : Изд-во «ИМПЭ-ПАБЛИШ», 2004. – 563 с.
11. Глебов А.П. К теории функций государства / А.П. Глебов / Каск Л.И. Функции и структура государства / Л.И. Каск. – Л. : Изд. ЛГУ, 1969. – 64 с.
12. Загальна теорія держави і права : [підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / [М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. – Харків : Право, 2009. – 584 с.
13. Про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 55. – Ст. 1507.
14. Скакун О.Ф. Теория государства и права : [учеб.] / О.Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2000. – 245 с.
15. Погорілко В.Ф. Функції української держави та їх правові основи / В.Ф. Погорілко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2004. – № 1. – С. 10–12.

16. Васенина А.Н. Информационная функция современного российского государства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; История учений о праве и государстве» / А.Н. Васенина. – Н. Новгород, 2007. – 36 с.

17. Никодимов И.Ю. Информационно-коммуникативная функция государства и механизм ее реализации в современной России (теоретический и сравнительно-правовой анализ) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / И.Ю. Никодимов. – СПб., 2001. – 40 с.

18. Костецька Т. А. Інформаційна функція держави: конституційні та інституційні аспекти / Т.А. Костецька // Держава і право. – 2010. – № 47. – С. 113–119.

Анотація

Бамбізов Є. Є. Інформаційна функція податкових органів України: щодо визначення поняття. – Стаття.

Проаналізовано доктринальні підходи щодо визначення поняття «функції держави», «функції державного органу», «функції органів державної влади», а також визначено співвідношення зазначених категорій; надано авторське визначення поняття «інформаційна функція податкових органів» та окреслено основні напрями її реалізації.

Ключові слова: податкова інформація, функція держави, інформаційна функція, інформаційна функція податкових органів, комунікативна функція податкових органів.

Аннотация

Бамбизов Е. Е. Информационная функция налоговых органов Украины: относительно определения понятия. – Статья.

Проанализированы доктринальные подходы к определению понятия «функции государства», «функции государственного органа», «функции органов государственной власти», а также определено соотношение указанных категорий; предоставлено авторское определение понятия «информационная функция налоговых органов» и обозначены основные направления ее реализации.

Ключевые слова: налоговая информация, функция государства, информационная функция, информационная функция налоговых органов, коммуникативная функция налоговых органов.

Summary

Bambiza E. E. Information function of the tax authorities of Ukraine: on the definition. – Article.

Analyzed doctrinal approaches to the definition of “public functions”, “public authority functions”, “functions of state power”, and also the value of the above categories; copyright to the definition of “information function of the tax authorities” and outlined the main directions of its implementation.

Key words: tax information, feature state information function, information function of the tax authorities, tax authorities communicative function.